

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«МОРАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M21z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта
(заочна форма навчання)
Іваницька Богдана Віталіївна

Керівник: **Газіна І.О.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Моцик Р.В.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Поняття «економічне виховання»	8
1.2. Взаємозв'язок морального та економічного виховання	11
1.3. Методичні підходи до реалізації морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.....	16
1.4. Роль ігрової діяльності у морально-економічному вихованні старших дошкільників	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МОРАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
2.1. Завдання, зміст та методика констатувального етапу дослідження.....	27
2.2. Особливості економічних уявлень дітей 5-6 років	32
2.3. Особливості уявлень старших дошкільників про морально-економічні норми.....	37
2.4. Особливості прояву морально-економічної вихованості в дітей старшого дошкільного віку	41
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МОРАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	50
3.1. Завдання, зміст, та технологія формування етапу дослідження	50
3.2. Контрольний етап дослідження. Результати експерименту	73
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88

ВСТУП

Залучення дитини дошкільного віку до реального життя, її підготовка до нього – одне з головних завдань сучасного суспільства та сформованої і йому системи освіти. Це, насамперед, зумовлено змінами у соціальному житті всіх членів суспільства (включаючи дітей дошкільного віку), значущістю підготовки дитини до життя, правильної орієнтації її в явищах суспільного життя.

У зв'язку з цим одним із важливих завдань сучасної педагогіки дошкільного дитинства є навчання дітей основам економіки.

Педагогічний процес сучасного закладу дошкільної освіти характеризується наявністю педагогічних інновацій, спрямованих на оновлення змісту освіти, підвищення ефективності методів навчання та виховання, а головне – на змінення розуміння ролі особистості в сучасному освітньому просторі.

У Базовому компоненті дошкільної освіти чітко визначено, що дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, зорієнтувати на загальнолюдські й національні цінності [3].

В умовах сьогодення економічна освіта є складовою соціального розвитку та загальної культури людини. Дослідження теоретиків дошкільної педагогіки (Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Ю. Лелюк, А. Сазонова, А. Смоленцева, Г. Шатова та ін.) свідчать про те, що дітям-дошкільникам доступне розуміння окремих економічних понять.

На сучасному етапі дана проблема розглядається у працях Л. Кларіної, Є. Курак, А. Шатового, А. Смоленцевої. Дані педагоги вказують на роль та значущість знайомства дітей з навколишньою дійсністю, в основі якої лежать ринкові відносини. У дослідженнях порушуються питання формування у

дітей економічних уявлень (про працю, про гроші, про професії, про бюджет сім'ї, про якість людини-господаря). Показано, що старші дошкільники уже навчаються оперувати економічними поняттями (категоріями) та безпосередньо застосовувати їх у різних видах діяльності.

Тож цілеспрямована та системна робота із залучення дітей до економічного простору – є фундаментом для становлення майбутнього громадянина – людини, щиро зацікавленої в економічному розквіті нашої держави. Адже кожен повинен бути відповідальним за збереження природи, громадських ресурсів – тобто поводитися як справжній господар.

Економіка і дошкільник лише на перший погляд здаються далекими один від одного. Аналіз дитячих ігор, питань, розмов свідчать про інтерес дітей до проблем, пов'язаних з економікою. Причинами цього вважається проникнення економіки, насамперед, у життя сім'ї, де дитина і знайомиться з економічними проблемами, які частіше за все обговорюють члени родини. Знайомлячись з такими поняттями, як «гроші», «реклама», «банкомат», беручи разом з батьками участь у купівлі-продажу, малюки опановують економічну інформацію на життєвому рівні.

Впроваджуючи компоненти економічного виховання та економічної освіти в освітній процес ЗДО, ми формуємо у нового покоління дітей економічне мислення та навички економії. Адже людина, яка вміє користуватися споживчими правами, раціональніше витратить сімейний бюджет і заощаджуватиме побутові ресурси. Ощадливість, яку ми намагаємося привити нашим дітям повинна стати не лише моральною якістю ставлення до оточення, а й мотивом поведінки до свідомого збереження довкілля.

Задовольняючи свої матеріальні і духовні потреби, людина перетворює світ за допомогою праці. Вона розуміє, що праця є життєвою необхідністю, джерелом добробуту людей і прибутком кожної сім'ї та створюємо умови для привчання малюків до елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини сприяє її

самоусвідомленню, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності.

Разом з тим, як показав аналіз теоретичних та методичних підходів до проблеми економічного виховання дошкільників, її вирішення в аспекті морального розвитку дітей потребує подальшої уваги як теоретиків, так і практиків дошкільної освіти.

Моральна сторона грає особливу роль економічному вихованні. Лише наявність знань і уявлень про економіку не може говорити про те, що дитина вміє правильно їх застосовувати в житті. Тут спрацьовує відразу інша сторона – моральна, яка допомагає дитині розібратися в ситуації, що склалася.

Актуальним завданням дошкільної педагогіки є пошук ефективних шляхів розвитку особистості дошкільника, у тому числі його морально-економічного виховання.

Ігрова діяльність як провідний вид діяльності дошкільника містить у собі величезні можливості для вирішення багатьох виховних завдань. Вплив гри на становлення особистості дошкільників підтверджується багатьма психологами та педагогами (Козлова С.А., Леонт'єв, Ельконін Д.Б, Усова А.П. та ін.). У зв'язку з цим ігрова діяльність має бути основною у формуванні якостей, які відіграють велику роль у розвитку особистісної сфери дитини.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дозволив виявити протиріччя у досліджуваній проблемі, суть яких полягає:

- у значимості економічного виховання та освіти дітей 5-6 років на сучасному етапі та недостатній увазі до змісту роботи з морально-економічного виховання; відсутністю системи та послідовності роботи з даної проблеми;
- у потенційних можливостях різних видів ігрової діяльності та недостатньому їх використанні у традиційній практиці дошкільної

освіти для вирішення завдань морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Важливість проблеми морально-економічного виховання старших дошкільників, пошуку найоптимальніших шляхів її вирішення зумовили вибір теми нашого дослідження: «Педагогічні умови морально-економічного виховання старших дошкільників в процесі ігрової діяльності».

Мета дослідження: пошук ефективних педагогічних умов морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Об'єкт дослідження: освітній процес, спрямований на морально-економічне виховання старших дошкільників.

Предмет дослідження: педагогічні умови морально-економічного виховання дітей 5-6 років у ігровій діяльності.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати теоретичну літературу щодо проблеми морально-економічного виховання дітей 5-6 років.
- Виявити особливості морально-економічної вихованості старших дошкільників.
- Розробити педагогічну технологію морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.
- Здійснити експериментальну перевірку ефективності запропонованої методики морально-економічного виховання старших дошкільників в процесі ігрової діяльності

Методи дослідження. У роботі використано комплексну методику дослідження, що включає аналіз психолого-педагогічної літератури; педагогічний експеримент, спостереження, розмови; метод математичної обробки даних.

Теоретичне значення дослідження:

У магістерській роботі нами теоретично обґрунтовано проблему морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку, розкрито роль ігрової діяльності у формуванні в дітей старшого дошкільного віку елементарних економічних уявлень. В роботі обґрунтовано організаційно-педагогічні умови морально-економічного виховання старших дошкільників засобами гри. Перевірено в ході дослідно-експериментальної роботи педагогічну модель морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Практичне значення магістерської роботи полягає в розробці і експериментальній перевірці методики морально-економічного виховання старших дошкільників засобами ігрової діяльності, яка може бути використана в практиці закладів дошкільної освіти. Основні положення та висновки можуть використовуватися під час підготовки до семінарських занять та лекцій у закладах вищої освіти, написанні різного рівня наукових робіт, студентських рефератів.

База дослідження: ЗДО (ясла-садок) «Ластівка» Калуської міської ради, Івано-Франківської області.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, десяти параграфів, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки:

У дітей старшого дошкільного віку можуть бути сформовані основні компоненти морально-економічної вихованості. У ході дослідження виявлено систему педагогічних умов, спрямовану на морально-економічне виховання дітей.

1. Першою умовою є доступне освоєння дошкільниками змісту морально-економічного виховання. Зміст морально-економічного виховання має містити три блоки: економічні уявлення, морально-економічні якості, прояв морально-економічної вихованості.

2. Другою умовою морально-економічного виховання дітей старшого дошкільного віку є реалізація поетапної педагогічної технології, що сприяє послідовному освоєнню морально-економічного досвіду.

1 етап – навчальний. Він спрямований на формування в дітей старшого дошкільного віку економічних уявлень. На цьому етапі роботи ми використовували заняття в ігровій формі, різні види ігор: дидактичні, сюжетно-рольові, рухливі. Всі ігри та заняття формували, уточнювали, узагальнювали уявлення дітей про працю, професії, результати праці, про гроші, ціну, про складові сімейного бюджету – доходи та витрати.

2 етап – виховний. Він мав на меті сформувати у дітей уявлення про морально-економічні якості. Для реалізації мети даного етапу, нами також були проведені заняття в ігровій формі та ігри: дидактичні, ігри-інсценування, режисерські ігри, ігри-змагання, спрямовані на формування, узагальнення, уточнення уявлень про морально-економічні якості (економність, ощадливість).

3 етап – практичний. Цей етап мав на меті закріпити вміння виявляти морально-економічні якості в практиці реальної поведінки. На цьому етапі також були проведені ігри, що дозволяють формувати в дітей вміння самостійно контролювати своє економічне чи дбайливе ставлення, закріпити

вміння дітей виявляти морально-економічну вихованість стосовно навколишнім об'єктам.

3. Третьою умовою морально-економічного виховання старших дошкільників є створення умов наростання суб'єктної позиції дитини на ігровій діяльності морально-економічного змісту.

Таким чином, у цьому дослідженні реалізовано його мету та вирішено поставлені завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва Т., Лисенко В., Гіз Н. Економіка: життя та гра // Обруч, 1998. №3. С. 3-4.
2. Аменд А., Саламатов А. Формирование нравственных представлений в процессе экономического воспитания дошкольников // Детский сад от А до Я. 2003. №4.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Світлич, 2012. 26 с.
4. Березін А. Історія з грошима або мандрувати в часі дозволяється // Мурзилка, 1998. №6. С. 24-28.
5. Беспалова Т. Дитячий економічний словник // Обруч, 1999. №1. С. 26.
6. Галахова А. В. Економічне виховання дітей дошкільного віку. Київ : Наука, 1993. 128 с.
7. Грама Н. Г. Започаткування основ економічного виховання дітей дошкільного віку // Наша школа. 2003. №2. С. 58-62.
8. Григоренко Г., Жадан Р. Виховуємо бережливість // Дошкільне виховання. 2009. №12. С. 8-11.
9. Григоренко Г., Жадан Р. Малятам про економіку // Дошкільне виховання. 2001. № 10. С. 22-24.
10. Григоренко Г. Жадан Р. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку (перспективно-календарне планування занять з економіки). Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2006. 116 с.
11. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

12. Економіка у грі : методичний посібник / укл. : І. В. Сverdлова, В. В. Мавріна, Т. А. Ковальова, М. М. Заїкіна та ін. Костянтинівський міський методичний кабінет, 2010. 61 с.
13. Кларіна Л. М. Економіка та екологія для малюків. Київ : Віта-прес, 1994. 239 с.
14. Кларіна Л. М. Економіка и екологія для малюків // Обруч, 1997. №4. С. 5-8.
15. Корнеєва Н. Перші кроки в економіку // Палітра педагога. 2003. № 1. С. 8-13.
16. Кошель П. Історія грошей // Дошкільне виховання. 2003. №19. С. 7.
17. Лунева Г. Граємо в економіку // Дошкільне виховання. 2003. №10. С.51-53.
18. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності : навч. посібник. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 106 с.
19. Михайліченко Т., Зюкіна Г., Гармаш І. Рання профорієнтація дошкільників засобами економічного виховання // Вихователь методист дошкіль. закл. 2014. № 3. С. 40-47.
20. Москаленко В. В. Економічна соціалізація особистості // Практич. психологія та соц. робота. 2005. № 8. С. 1-10..
21. Нарушева Г. Економіка та дошкільник // Обруч, 1997. №4. С. 23-24.
22. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. 2-ге вид. Київ : Либідь, 1996. 632 с.
23. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
24. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» / О.І. Білан; за заг ред. О.В. Низьковської. Тернопіль : «Мандрівець», 2016. 256 с.
25. Педагогический словарь / Под ред. Каирова И. А. Т.2. Москва : Издательство АПМ РСФСР, 1961. 766 с.

26. Подласый И. П. Педагогика: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Вита Пресс, 1999. Кн. 1. 576 с.
27. Попова Т. Когда начинать говорить с ребенком об экономике // "Миша" для родителей, 1998. №3. С. 72-82.
28. Попова Т. Когда начинать говорить с ребенком об экономике // "Миша" для родителей, 1998. №4. С. 72-82.
29. Сазонова А. Економічне виховання дітей старшого дошкільного віку // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2009. № 4. С. 49-60.
30. Сазонова, А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2007. 20 с.
31. Сазонова А. В. Художнє слово як засіб економічного виховання дошкільників // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XXI. С. 115-122.
32. Свердлова І. Формування економічної досвідченості дошкільників засобами гри // Вихователь-методист дошкільн. закл. 2013. № 1. С. 54-64.
33. Словник психолого-педагогічних термінів і понять. Тернопіль : ТОКІШПО, 2001. 179 с.
34. Смоленцева А. А. Введение в мир экономики, или Как мы играем в экономику: Учебно-методическое пособие. Санкт-Петербург : Детство-Пресс, 2001. 176 с.
35. Смоленцева А. А. Знакомим дошкольника с азами экономики с помощью сказок: Практическое пособие. Москва : АРКТИ, 2006. 88 с.
36. Шатова А. Дошкольник и ... экономика // Обруч, 1999. №1. С. 5.
37. Шатова А. Нужно ли и зачем дошкольнику экономическое воспитание // Дошкольное воспитание. 1989. №1. С. 62.
38. Шатова А.Д. Экономическое воспитание дошкольников: Учеб.-метод. пособие. Москва : Педагогическое общество России, 2005. 256 с.

39. Шитманюк В. В. Економічне виховання дошкільників: Система роботи з економічного виховання зі старшими дошкільнятами // Дошкільний навчальний заклад. 2007. № 5. С. 2-20.
40. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. Москва : Педагогика, 1989. 560 с..